

LEKCJE O CZŁOWIEKU
Klasyka na nowo odczytana

LALKA - POWIEŚĆ (BARDZO) WSPÓŁCZESNA

Lalka Bolesława Prusa
KATARZYNA MUSZYŃSKA

LALKA - POWIEŚĆ WSPÓŁCZESNA

Odpowiedzi na pytanie, dlaczego *Lalka* jest utworem ważnym i dlaczego dobrze ją czytać i dobrze się do niej odwoływać, jest kilka:

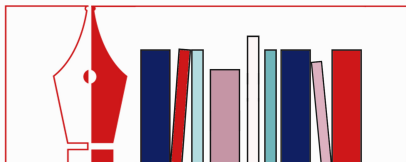
- Można w niej odnajdywać siebie, swoje rozterki i problemy;
- Opowiada o różnych etapach życia, różnych grupach społecznych;
- Jej odbiór zmienia się wraz z tym, kiedy (w jakim wieku, sytuacji życiowej ją czytamy);
- Jest wiele możliwości interpretacji tego utworu;
- *Lalka* daje możliwość lepszego zrozumienia historii, czasu, w którym żyli bohaterowie, pozwala zagłębić się w problematykę epoki;
- Mimo to jest powieścią współczesną i nadal aktualną.

I to na tym ostatnim punkcie się skupimy.

XIX wiek to czas, w którym świat zmieniał się bardzo szybko i to na bardzo wielu polach – politycznym, społecznym, gospodarczym, technicznym, obyczajowym... *Lalka* opowiada o ludziach wrzuconych w ten świat, ludziach, którzy próbują się przystosować, przyjmując różne strategie, by z tymi zmianami sobie poradzić. Prus planował nazwać tę powieść *Pokolenia*, by to podkreślić. Jakie to pokolenia?

POKOLENIA LALKI

1. **Pokolenie Rzeckiego** – pokolenie „starych romantyków”, czyli ludzie, którzy wyznają tradycyjne wartości, wierzą w stary porządek świata, są niechętnie nastawieni do zmian społecznych (co widać chociażby po stosunku Rzeckiego do zmian, jakie w sklepie chce wprowadzić Żyd Szlangbaum). Pokolenie to żyje historią, patrzy jedynie wstecz, co Prus podkreśla, każąc swojemu bohaterowi pisać pamiętnik.
2. **Pokolenie Wokulskiego** – pokolenie przejściowe. Wokulski jest rozdarty (i to nie tylko między romantyzmem a pozytywizmem), ale także między przeszłością a przyszłością. Ukształtowały go te zasady, które wyznaje Rzecki. Wychowały go stare lektury, z których czerpie wzorce. Rozumie wagę tradycji, historii (wziął przecież udział w powstaniu styczniowym). Jednak rozumie także przyszłość, wie, że świat się zmienia i nie ma już możliwości powrotu do tego, co było. Nie podziela uprzedzeń do Żydów, stara się wcielać w życie pozytywistyczne ideały. Jest naukowcem, w postępie i nauce upatruje możliwości na lepsze jutro. Reprezentuje pokolenie ludzi zagubionych, próbuje złapać się jakiejś idei – koniecznie wzniosłej. Nawet wielka miłość do Izabeli jest bardziej próbą znalezienia sensu niż prawdziwym uczuciem do istniejącej kobiety. Wokulski poszukuje sensu, a znajduje pustkę i lęk. Jest to obraz człowieka, który całe życie walczy, przede wszystkim z samym sobą. Podkreśla to także otwarte zakończenie powieści.

LEKCJE O CZŁOWIEKU

Klasyka na nowo odczytana

3. **Pokolenie Ochockiego** – pokolenie postępu. Ochocki jest młodym naukowcem, wierzy w postęp, rozwój techniki, patrzy w przyszłość. Jego sposobem na zmieniający się świat jest przystosowanie się do jego tempa. Jednak on także nie ma gwarancji sukcesu – żeby realizować swoje plany naukowe musi wyjechać z terenów polskich. Przemiany świata i tego, jak ludzie go postrzegają, widać w wielu różnych dziedzinach życia.

Dobrym tego przykładem jest pociąg i to, w jaki sposób zmienia on pojmowanie przestrzeni, czasu, odległości, widzenia krajobrazu. Może właśnie dlatego w pociągu rozgrywają się bardzo ważne sceny *Lalki*. Przemiany świata w powieści Prusa są podobne do tych, które obserwujemy także dzisiaj.

W *Lalce* ważną rolę odgrywa także kapitalizm – Prus bardzo dobrze opisał jego mechanizmy. Nieprzypadkowo Wokulski jest właśnie handlarzem, czym gardzą przedstawiciele wyższych sfer. Z handlem wiąże się też wątek uczuciowo-związkowy w powieści – Izabela wie, że małżeństwo to transakcja handlowa, sprzedaż. Założyła, że skoro świat działa w ten sposób, że musi zostać sprzedana, to jej cena będzie bardzo wysoka. Świadomość działania tego rynku matrymonialnego mają zresztą prawie wszystkie bohaterki powieści.

W powieści Prusa możemy znaleźć jeszcze wiele współczesnych kwestii – światem *Lalki*, tak jak naszym, rządzą pieniądze i informacja (co świetnie wie i wykorzystuje np. pani Meliton). Jest to świat podziałów społecznych i ludzi, którzy zostali wrzuceni w szybko zmieniającą się rzeczywistość i muszą przyjmować różne strategie, żeby sobie z tą rzeczywistością poradzić.

Prus stworzył bohaterów uniwersalnych, mimo że silnie zakorzenionych w swej epoce. Są współcześni tak bardzo, że my także możemy odnaleźć się w ich portretach. Co więcej, autor *Lalki* zauważył i opisał procesy, które obserwujemy także dzisiaj. Zrozumienie *Lalki*, zrozumienie jej bohaterów, może więc pomóc w zrozumieniu nas samych, naszego, współczesnego świata.